

LAUSUNTO

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Asia: Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolaiksi ja laiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta, OKM/41/010/2017

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) lausuu kunnioittavasti opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolaiksi ja laiksi ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta seuraavaa:

SLL pitää lukiolain uudistamista tarpeellisena. Hallituskauden kaksi ensimmäistä vuotta lukiota on kehitetty pääasiallisesti kokeiluilla. Sekä Opetushallituksen kokeiluverkosto että tuntijakokokeilu ovat olleet hyviä avauksia lukion kehittämiseen, mutta uudistaminen on vaarassa jäädä sirpaleiseksi ja vaikutukseltaan vaatimattomaksi. SLL on toivonut kokonaisvaltaista lukion kehittämistä ja koulutuksen järjestäjille välineitä kehittämiseen. Lukiolaki on edellisen kerran uudistettu 1998. Moni asia kaipaa päivittämistä ja uudelleenarviointia.

Yleisesti SLL on tyytyväinen luonnokseen. Moni luonnoksessa esitelty teema on jo tällä hetkellä kuvattu opetussuunnitelman perusteissa. Tällaisia ovat esimerkiksi oppilaitosyhteistyö sekä kansainvälisyystaidot. SLL katsoo, että lukioiden yhteistyö korkeakoulujen kanssa sekä erilaiset mahdollisuudet kehittää kansainvälisiä valmiuksia pitää nähdä minimitasona laadukkaassa lukiokoulutuksessa. Tästä syystä SLL pitää mielekkäänä, että näistä säädetään lain tasolla. Näin varmistetaan lukiolaisten yhtäläiset mahdollisuudet lukiosta riippumatta.

Erityisen tyytyväinen SLL on opiskelijoiden tukipalvelujen sekä lukiokoulutuksen laadunvarmistuksen vahvistamiseen lakiesityksessä. Oikeus erityisopetukseen ja henkilökohtaiseen ohjaukseen tukevat opintoihin kiinnittymistä ja siirtymistä jatkokoulutukseen. Toimivan laadunvarmistusjärjestelmän merkitys kasvaa, kun koulutuksen järjestäjän päätäntävaltaa opetuksen järjestämisessä lisätään. Nykyinen itsearviointivelvoite ei ole yksistään riittävä kehittämään lukiokoulutuksen laatukulttuuria. Luonnoksessa esitettyjen kirjausten lisäksi SLL esittää valtakunnallisen opiskelijapalautejärjestelmän käyttöönottoa systematisoimaan opiskelijoiden matalan kynnyksen osallisuus lukiokoulutuksen kehittämisessä sekä valtakunnallisesti että paikallisesti.

Lukion oppiaineet ja niiden määrä on rajattu uudistuksen ulkopuolelle. Tämä on osittain perusteltua, sillä meneillään olevaa tuntijakokokeilua ja sen vaikutuksia ei ole voitu vielä

arvioida. Tulevaisuuden yleissivistys ei ole oppiaineiden kirjon yksittäisiä pakollisia kursseja. SLL katsoo, että yleissivistyksen on oltava enemmän, kuin pakollisten kurssien summa: se on tieteenalalle ominaisen maailmankuvan rakentamista. Esitys opintopisteistä ja nykyistä joustavimmista opintojaksoista ovat askel oikeaan suuntaan. Tuntijakoakin on voitava kuitenkin tarkastella, viimeistään kokeilun arvioinnin yhteydessä.

Yleisesti SLL suhtautuu positiivisesti opintopisteiden käyttämiseen mitoituksen perusteena. Lakiluonnoksen perusteluista on luettavissa kaksi etua: nykyistä joustavampi opintojaksojen suunnittelu myös yli oppiainerajojen sekä vertailtavuus korkea-asteen opintojen kanssa. Luonnoksen perusteluissa ei kuitenkaan käy riittävällä tavalla selväksi, ovatko nyt esitetyt opintopisteet nimenomaan korkeakoulujen käyttämiä ECTS-opintopisteitä. SLL kannattaa ECTS-opintopisteiden käyttöönottoa lukiokoulutuksessa – se olisi ennen kaikkea opettajalle työväline opetuksen suunnitteluun.

SLL esittää lausunnossaan muutoksia lukiolakiluonnoksen kohtiin 11 § Oppimäärän sisältö, 13 § Opetuksen järjestäminen, 16 § Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus, 21 § Opiskelijaksi ottamisen edellytykset, 25 § Oikeus saada opetusta ja opintojen ohjausta, 31 § Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö, 33 § Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta, 34 § Opiskelijoilta perittävät maksut, 37 § Opiskelijan arvioinnin perusteet, 40 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, 56 § Koulutuksen arviointi ja laadunhallinta, 63 § Siirtymäsäännökset. Esitykset perusteluineen löytyvät lausunnon yksityiskohtaisesta tarkastelusta.

Ylioppilastutkinnon osalta lakiesitys on määritelty annettavan syksyllä 2018. SLL pitää tärkeänä, että kokeiden uusimista koskevat pykälät on otettu käsittelyyn jo tässä vaiheessa. Erityisesti hyväksytyt arvosanan korottamisen määrällisen rajoituksen poistaminen on olennainen osa opiskelijavalintauudistusta. Opiskelijavalintojen lisäksi SLL näkee uusimiskertojen rajaamisen poistolla merkittävän vaikutuksen myös lukiolaisten hyvinvointiin ja jaksamiseen.

Osana lausunnonvalmistelua SLL toteutti lakiesityksen keskeisistä muutoksista jäsenkyselyn. Jäsenkyselyyn vastasi 436 lukiolaista ja sen tuloksia on esitelty yksityiskohtaisen tarkastelun yhteydessä. Kyselyn tulokset ovat myös lausunnon liitteenä kokonaisuudessaan.

Lukiolaki, yksityiskohtainen tarkastelu:

3 § Koulutuksen järjestäjät

SLL katsoo, että lukiokoulutuksen järjestäminen on pidettävä erillisenä meneillään olevasta maakuntauudistuksesta ja on tyytyväinen, että ne tahot, joille lupa koulutuksen järjestämiseen voidaan myöntää on pidetty luonnoksessa ennallaan.

8 § Yhteistyö ja koulutuksen hankkiminen

Korkeakoulujen mainitseminen pykälässä on tarpeellinen lisäys, joka vahvistaa lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyökulttuuria. Yhteistyövelvoite tulee olla myös korkeakouluilla.

10 § Oppimäärien tavoitteelliset suorittamisajat, mitoitus ja laajuus

Yleisesti SLL suhtautuu positiivisesti opintopisteiden käyttämiseen mitoituksen perusteena. Lakiluonnoksen perusteluista on luettavissa kaksi etua: nykyistä joustavampi opintojaksojen suunnittelu myös yli oppiainerajojen sekä vertailtavuus korkea-asteen opintojen kanssa. Opintopisteet eivät kuitenkaan ole yhteismitallisia korkea-asteen opintopisteiden kanssa, ellei niiden mitoitus noudata korkeakouluissa käytettävien ECTS-opintopisteiden periaatteita.

ECTS-opintopisteiden käyttöönotto olisi merkittävä uudistus lukiokoulutukseen, sillä opintopisteet määrittelevät keskimääräisen kokonaistyömäärän: 1 ECTS vastaa keskimäärin 26,7 h työskentelyä opintopistettä kohden. Tämä pitää sisällään sekä lähiopetuksen että opiskelijan itsenäisen opiskelun. SLL katsoo, että opintopisteiden osalta lakiesitystä ja erityisesti sen perusteluja on vielä tarkennettava. Oppimäärän laajuudessa on tarkasteltava itsenäisen työskentelyn ohjeellista mitoitusta ja varmistettava, että ECTS-mitoitus on suhteessa opiskelijoiden jaksamiseen ja nykyiseen työmäärään. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että muuntokerroin kurssimitoituksesta opintopisteisiin tulee perustua arvioon opiskelijoiden nykyisestä itsenäisen opiskelun määrästä. SLL kannattaa ECTS-opintopisteiden käyttöönottoa lukiokoulutuksessa – se olisi ennen kaikkea opettajalle työväline opetuksen suunnitteluun ja vahvistaisi myös opiskelijan oikeusturvaa.

SLL:n jäsenkyselyssä vain 19,7 % kannatti opintopisteiden käyttöönottoa, 52,9 % vastustaessa. Huomattava osuus ei osannut ottaa kantaa kysymykseen. Kysymyksen saatteessa oli esitetty opintopisteet ECTS-opintopisteinä ja kuvattu kurssikohtainen itsenäisen opiskelun määrä lakiesityksen käyttämän muuntokertoimen mukaan. Oletettavaa on, että merkittävä osa

kielteisesti suhtautuneista vastaajista koki 12,5 tunnin itsenäisen työskentelyn opintopistettä kohden kuormittavaksi.

Lähiopetuksen määrä opintopistettä kohden tulee määritellä jatkossakin asetuksessa.

11 § Oppimäärän sisältö

SLL pitää perusteltuna sitä, että terveystiedon ja liikunnan osalta esitetään näiden erityisasemasta luopumista. Edelleen SLL katsoo, että myös uskonnon ja elämäkatsomustiedon osalta on tehtävä vastaava linjaus. Reaaliaineet on mielekästä asettaa laissa samalle tasolle. Määrittelyn tulee laissa olla yleisemmällä oppiainetasolla.

SLL on tyytyväinen, että lukiodiplomien osalta esityksessä ei ole rajattu niitä tiettyihin oppiaineisiin (taide- ja taitoaineisiin). Lukiodiplomien laajentamisesta tiedeaineisiin tiedotettiin tuntijakopäätöksen yhteydessä syksyllä 2014. Suomen Yrittäjät ovat esittäneet ns. työelämä- ja yrittäjyysdiplomia. SLL katsoo, että tällainen mahdollisuus vahvistaisi osaltaan lukion ja työelämän välistä yhteistyötä. SLL toivoo Opetushallituksen käynnistävän lukiodiplomien laajentamiseen liittyvien ohjeistusten valmistelun lukiolain hyväksynnän jälkeen aloitettavan opetussuunnitelmatyön yhteydessä.

13 § Opintojen järjestäminen

Velvoite järjestää osa opinnoista yhteistyössä yhden tai useamman korkeakoulun kanssa on hyvä ja konkretisoi lukioiden ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä. Opiskelijan näkökulmasta velvoite turvaa mahdollisuuden korkeakoulu yhteistyöhön lukiosta riippumatta. On tärkeää, ettei yhteistyö keskity ainoastaan korkeakoulu paikkakunnille. SLL:n jäsenkyselyssä 89,3 % vastaajista kannatti velvoitetta korkeakoulu yhteistyöhön ja jopa 57,7 % vastaajista totesi, että olisi itsekin ollut kiinnostunut tällaisesta mahdollisuudesta. SLL katsoo, että vähimmäisvaatimus korkeakoulu yhteistyölle on lukion oppimäärään hyväksiluettavat kotimaisessa tai ulkomaisessa korkeakouluissa suoritettavat kurssit. SLL huomauttaa, korkeakoulujen tulee opetustarjonnassaan huomioida kurssien laajuus, jotta niiden valinta on tosiasiallisesti mahdollista lukio-opintojen rinnalla.

Jopa 95 % SLL:n jäsenkyselyn vastaajista kannatti velvoitetta tarjota mahdollisuus kansainvälisiin kokemuksiin lukioaikana. 72,5 % vastaajista olisi itsekin ollut tällaisesta mahdollisuudesta kiinnostunut. On selvää, että valmiudet toimia kansainvälisessä ympäristössä ovat osa jo tämän päivän yleissivistystä. SLL huomauttaa, että nykyinen Erasmus+ -ohjelma ei parhaalla mahdollisella tavalla tue lukiolaisten kansainvälistä liikkuvuutta, sillä opiskelijaliikkuvuus on rajattu yleissivistävässä koulutuksessa liikkuvuuden

avaintoimen (KA1) ulkopuolelle. Lukiokoulutuksen kansainvälistymistä haittaava epäkohta on korjattava Erasmus+ -ohjelman päivityksessä. Koulutuksen järjestäjillä on oltava selkeät käytänteet myös ulkomailta suoritettujen opintojen hyväksiluvusta.

85,1 % SLL:n jäsenkyselyn vastaajista kannatti työelämäyhteyksien ja yrittäjyysosaamisen vahvistamista. SLL toivoo määriteltäväksi syventäviksi opinnoiksi ns. lukiotet-jakson, jonka opiskelija voisi suorittaa tutustumalla työelämään tai korkeakouluun. Lukio-TET on osa kurssitarjontaa jo [muutamissa lukioissa](#). Tätä käytäntöä kannattaa laajentaa ja määritellä sille valtakunnalliset tavoitteet.

Opiskelijoiden oikeusturvan vahvistamiseksi SLL esittää, että 4 momentissa mainittuun opetussuunnitelmaan vuosittain perustuvaan suunnitelmaan edellytetään lisättäväksi myös koulutuksen järjestäjän käytännöt poissaolojen osalta.

16 § Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus

SLL katsoo, että nykymallisesta uskonnonopetuksesta tulee siirtyä kaikille yhteiseen katsomusoppiin, joka tarkastelee uskontoja ja maailmankatsomuksia tasapuolisesti ilmiöiden pohjalta. SLL pitää tärkeänä, että kaikessa lukiokoulutuksessa ohjaavana periaatteena on yhteisöllisyys ja kulttuurienvälisen vuoropuhelun sekä ymmärryksen rakentaminen. Tämän tulee näkyä myös uskontojen ja etiikan opetuksen toteuttamisessa.

SLL katsoo, että vähintään lakia tulisi muuttaa siten, että myös opiskelijoiden enemmistön mukaiseen uskontokuntaan kuuluvalla opiskelijalla olisi halutessaan mahdollisuus osallistua elämäkatsomustiedon opetukseen oman uskonnon opetuksen sijaan.

21 § Opiskelijaksi ottamisen edellytykset

SLL pitää lukioon valmistavaa koulutusta tärkeänä rakenteena tukemaan maahanmuuttajien ja vieraskielisten siirtymistä lukiokoulutukseen. SLL pitää tärkeänä, että esimerkiksi turvapaikanhakijat täyttävät myös opiskelijaksi ottamisen edellytykset. SLL tulkitsee, että tämä ryhmä usein täyttää vieraskielisyyden ehdon, mutta tätä on vielä syytä tarkentaa lain perusteluissa.

25 § Oikeus saada opetusta ja opintojen ohjausta

SLL pitää lainsäädännön tasolla määriteltyä oikeutta henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen kannatettavana. Samoin SLL kannattaa opinto-oikeutensa päättävän tai eroavan opiskelijan oikeutta saada opinto-ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa sekä ilman

jatko-opiskelupaikkaa olevan lukiokoulutuksen oppimäärän suorittaneen oikeutta saada opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin liittyvää ohjausta oppimäärän suorittamisvuotta seuraavana vuonna. Esitykset toteuttavat lukiouudistuksen tavoitetta jatko-opintoihin siirtymisen sujuvoittamisesta. SLL:n jäsenkyselyssä oikeutta henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen kannatti 90,8 % ja oikeutta jälkiohjaukseen kannatti 93,8 % vastanneista.

Oikeus opinto-ohjaukseen tulee ulottaa koskemaan myös opiskelijoita, jotka katsotaan eronneeksi, ei ainoastaan itse opinnoista eronneita opiskelijoita tai opiskelijoita, joiden opinto-oikeus on päättymässä.

Ilman jatko-opiskelupaikkaa olevan ylioppilaaksi valmistuneen henkilön opinto-ohjaus tulisi SLL:n näkemyksen mukaan suunnitella aina tarpeiden mukaan ja yhdessä ylioppilaan kanssa. SLL katsoo, että osalle ylioppilaista kaikkein hyödyllisin tuki tulevaisuuden suunnitteluun on juuri oman lukion tuttu opinto-ohjaaja, jolloin olisi välttämätöntä antaa opinto-ohjausta lukiossa, jossa oppimäärä on suoritettu. Osalle ylioppilaista keskitetty tai esimerkiksi ryhmämuotoisena toteutettu opinto-ohjaus voisi riittää.

SLL:n näkemyksen mukaan hyvin resursoitu, laadukas ja oikea-aikainen opinto-ohjaus on opiskelijan paras oppimisen tuki. Uudistus loisi opinto-ohjaukselle uusia odotuksia, joiden toteuttaminen vaatii opinto-ohjauksen tavoitteiden ja laadun kehittämistä. SLL:n näkemyksen mukaan opinto-ohjauksen kehittämiseksi on käynnistettävä valtakunnallinen opinto-ohjauksen kehittämisohjelma

Lakiluonnoksen perusteluissa todetaan, että uudistuksen yhteydessä on tarpeen säätää enimmäisohjattavien määrä. SLL on jo aikaisemmin pitänyt tätä tarpeellisenä ja ehdottaa, että enimmäisohjattavien määräksi säädetään 200 opiskelijaa yhtä opinto-ohjaajaa kohden.

26 § Henkilökohtainen opintosuunnitelma

SLL kannattaa henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen määrittelyä lukiolaissa. SLL:n jäsenkyselyssä esitystä kannatti 83,3 % vastaajista. Huomattavaa on, että vastaajista 51,9 % valitsi vastausvaihtoehdon “Kuulostaa hyvältä, jos näin voitaisiin lisätä suunnitelmien hyödyllisyyttä”. Parhaassa tapauksessa opintosuunnitelma on työkalu omien opintojen ja tulevaisuuden jäsentämiseen. Tästä syystä on tärkeää, että suunnitelmia aidosti päivitetään ja niiden laatimiseen varataan ohjattua aikaa.

27 § Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

SLL pitää tärkeänä, että muualla hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen periaatteita vahvistetaan lainsäädännössä. SLL:n jäsenkyselyssä esitystä kannatti 81,9 %

vastaajista. Lukioilla on tällä hetkellä vaihtelevia käytäntöjä siinä, miten ne hyväksyvät muualla suoritettuja opintoja tai kursseja osaksi lukio-opintoja. Tavoitteena on oltava, että opiskelija voisi saada kurssimerkinnän kaikesta sellaisesta osaamisesta, joka vastaa lukiokoulutukselle asetettuja tavoitteita. Tämä koskee paitsi formaalissa koulutuksessa, myös esim. harrastustoiminnassa hankittua osaamista.

28 § Oppimisen tuki

Lakiluonnokseen kirjattu oikeus erityisopetukseen on kannatettava uudistus. Nykytilassa erityisopetuksen tarjoaminen on koulutuksen järjestäjän päätettävissä ja tukitoimet vaihtelevat olemattomista hyvin organisoituun erityiseen tukeen. Tämä asettaa opiskelijat keskenään eriarvoiseen asemaan. Peruskoulussa tehostetun ja erityisen tuen tarpeessa on 16 prosenttia oppilaista. OAJ:n mukaan lukiossa määrä on suunnilleen sama. Lukiolaisten erityisen tuen tarpeista suurimmat liittyvät lukemisen ja kirjoittamisen, vieraan kielen ja matematiikan vaikeuksiin sekä koulu-uupumukseen. 93,2 % jäsenkyselyyn vastanneista piti oikeutta erityisopetukseen ja muuhun oppimisen tukeen hyvänä uudistuksena – vastaajista 9,4 % arvioi itse tarvitsevansa erityisopetusta.

Lakiuudistuksen toteuttamisvaihtoehdoissa on todettu, ettei oppimisen tukea koskevan päätöksenteon menettelyistä säädetä. SLL toivoo tähän tarkennusta ja pitää opiskelijan oikeusturvan toteutumisen kannalta olennaisena, että erityistä tukea koskee laissa säännelty päätöksenteko- sekä oikaisu- ja muutoksenhakumenettely.

30 § Opiskelijan velvollisuudet

SLL:n näkemyksen mukaan opiskelijan oikeusturvan kannalta on olennaista, että opiskelija tietää etukäteen oppilaitoksen poissaoloa koskevista menettelyistä ja että lukion opiskelijakunta voi vaikuttaa niihin. Opiskelijoita ei voi altistaa poissaolojen suhteen mielivaltaiselle kohtelulle. Oppilaitoksen poissaolokäytänteet tulisi määrätä vähintäänkin koulutuksen järjestäjän vuosittain laatimassa opetussuunnitelmaan perustuvassa suunnitelmassa, jossa määrätään myös esimerkiksi opetuksen yleisestä järjestämisestä, opetustunneista ja työajoista. Tämän suunnitelman laatimisesta säädettäisiin lakiluonnoksen 13 §:n 4 momentissa.

31 § Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö

Lakiluonnoksessa on esitetty, että kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä määriteltäisiin vain koulutuksen järjestäjän toimesta eikä Opetushallitus määrää jatkossa kodin ja oppilaitoksen

yhteistyön keskeisistä periaatteista osana opetussuunnitelman perusteita. SLL ei pidä muutosta kannatettavana, sillä yhteistyö toteutuisi mahdollisesti eri tavoin oppilaitoksesta riippuen. Alaikäisen lapsen kohdalla on tärkeää huomioida, että huoltajilla tai muilla edunvalvojilla on merkittävä vastuu opiskelijan tukemisesta.

SLL:n näkemyksen mukaan kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön keskeisenä kehittämiskohteenä on opiskelijan mukanaolon parantaminen. Opiskelijan on tiedettävä, millaisia tietoja hänestä liikkuu kodin ja koulun välillä. Täysi-ikäisten opiskelijoiden kohdalla kodin ja koulun välistä yhteistyötä voidaan tehdä vain opiskelijan suostumuksella.

33 § Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta

SLL katsoo, että muotoilu on monin osin nykyistä Osallisuus ja opiskelijakunta -pykälää selkeämpi. Nykyisestä lakiin verrattuna luonnoksesta on jätetty pois maininta opiskelijoiden osallistumisesta opetussuunnitelman ja järjestyssääntöjen laadintaan. Nämä ovat itsestään selvästi opiskelijoita koskevia ja opiskelijan asemaan vaikuttavia päätöksiä. Tämän tulee olla jatkossakin koulutuksen järjestäjille selvää. Yhteisöllisyys lukiossa tukee myös opiskelukykyä ja -motivaatiota. Opiskelijakuntien roolia ja opiskelijoiden osallisuutta tulee edelleen vahvistaa, jotta lukioden ilmapiiri olisi avoin, turvallinen ja välittävä.

Nuorten hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että kouluympäristö on sellainen, että nuorten on helppo voida hyvin ja suoriutua opinnoistaan. Kiireetön ilmapiiri, opettajien myönteinen suhtautuminen ja oikeudenmukaisuus ovat asioita, jotka tutkimusten mukaan edesauttavat nuorten hyvinvointia ja sisäistä motivaatiota koulussa. Yhtenä keinona opiskeluinnon ylläpitämiseen SLL esittää lakiin kirjattavaksi tutortoimintaa lukiolaisten vertaistuen vahvistamiseksi.

Opiskelijakuntien juridinen asema

Opiskelijakuntien toiminta on arvokasta lukioyhteisön kehittämisen ja lukiolaisten osallisuuden näkökulmasta. Nykyisen lain ja lakiluonnoksen mukaan lukion opiskelijakunta muodostuu kaikista lukion opiskelijoista, ja tämän on SLL:n mielestä oltava tavoite myös jatkossa. Opiskelijakuntien asema on kuitenkin tällä hetkellä juridisesti epäselvä. Opiskelijakunta ei ole virallinen oikeushenkilö, joten se ei voi solmia sopimuksia, hallita omaisuutta tai avata pankkitiliä. Nämä ovat kuitenkin välttämättömiä asioita opiskelijakuntien toimintaedellytysten turvaamiseksi. Toiminnan laajuus ja monipuolisuus vaihtelevat lukiokohtaisesti riippuen lukiolaisten itsensä aktiivisuudesta. Toiminnassa liikkuu aina rahaa ja joissakin tapauksissa puhutaan suuristakin summista. Tällä hetkellä vastuu esimerkiksi sopimuksista ja omaisuudesta on yksittäisten lukiolaisten harteilla, mikä on kestäväntöntä. Tästä johtuen jotkut

opiskelijakunnat ovat perustaneet rekisteröityneitä yhdistyksiä saadakseen oikeushenkilön aseman.

Opiskelijakunnan rinnalla toimivan rekisteröidyn yhdistyksen (“Lukion Opiskelijakunta ry” tai “Lukion opiskelijakunnan kannatusyhdistys ry”) pyörittäminen voi pahimmassa tapauksessa aiheuttaa epäselvyyksiä sen suhteen, kuka opiskelijakuntaa tosiasiallisesti edustaa sekä ylimääräistä kuormitusta yhdistyshallinnon pyörittämisen takia. On myös vaarana, että lukiolaisten osallisuus opiskelijakunnassa ja siten lukionsa kehittämisessä kapenee, jos resurssit ja toiminnan pyörittäminen siirtyvät rinnakkaisen yhdistyksen piiriin. Rinnakkaisyhdistysmallissa on siksi varmistettava, että kaikki lukion opiskelijat eli kaikki opiskelijakuntaan kuuluvat pystyvät tosiasiallisesti vaikuttamaan myös rinnalla toimivan yhdistyksen päätöksiin ja esimerkiksi henkilövalintoihin.

Lukiolaki velvoittaa koulutuksen järjestäjän turvaamaan opiskelijakuntien toimintaedellytykset. SLL:n mielestä opiskelijakuntia ei tule jatkossakaan velvoittaa perustamaan rekisteröityjä yhdistyksiä, mutta tavalla tai toisella edellä kuvattu problematiikka on ratkaistava. Yhdistykseksi rekisteröitymisen paine voitaisiin kenties välttää selkiyttämällä lainsäädännössä lukioiden opiskelijakuntien juridista asemaa, kuten yliopistojen ylioppilaskuntien ja ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien osalta on tehty. Lukioiden opiskelijakunnille olisi kuitenkin syytä rakentaa oma lainsäädännöllinen malli, joka pohjautuisi lukioiden opiskelijakuntien nykyiseen asemaan ja edustavuuteen eikä olisi turhan raskas lukiolaisten hallinnoitavaksi. Suomen Lukiolaisten Liitto on mielellään mukana rakentamassa tähän liittyvän sääntelyn jatkovalmistelua.

34 § Opiskelijoilta perittävät maksut

Toisen asteen koulutuksen tulee olla aidosti maksutonta. SLL:n näkemyksen mukaan lukiolakiin on kirjattava, että opetuksen ja sen edellyttämien oppikirjojen ja muiden oppimateriaalien sekä työvälineiden ja -materiaalien tulee olla opiskelijalle maksuttomia perusopetuksen tavoin. Samoin ylioppilastutkinnon tutkintomaksuista tulee luopua.

Opetushallituksen selvityksen mukaan lukio-opintojen kustannukset yksilölle ovat keskimäärin 2500 euroa sisältäen oppikirjat, oppimateriaalit, työvälineet, työaineet ja ylioppilastutkintomaksut. Kouluterveyskyselyn mukaan joka kolmas lukiolainen kokee perheen taloudellisen tilanteen kohtalaiseksi tai huonommaksi. Rahan puute voi vaikuttaa ala- ja ainevalintoihin, harrastusten karsimiseen, tärkeiden asioiden hankkimatta jättämiseen tai aiheuttaa häpeän ja ulkopuolisuuden tunnetta. SLL:n näkemyksen mukaan aidosti maksuton toisen asteen koulutus takaisi jokaiselle yhdenvertaiset opiskelumahdollisuudet ja lisäisi täten koulutuksellista tasa-arvoa.

37 § Opiskelijan arvioinnin perusteet

SLL katsoo, että opintojakson hyväksytyin arvosanan korottamisesta tulee olla valtakunnalliset käytänteet. Jokaisella opiskelijalla tulisi olla mahdollisuus korottaa opintojakson hyväksytyä arvosanaa.

Koulutuksen järjestäjillä ei ole velvollisuutta käyttää opiskelijan arvioinneissa nykyisin yleistä koeviikko-järjestelmää. SLL huomauttaa, että opiskelijan näkökulmasta koeviikot takaavat kuormituksen ennakoitavuuden. SLL:n viime syksynä jäsenille toteuttaman arviointikyselyn vastaajista 77 % piti koeviikkoja hyvänä tapana toteuttaa osaamisen arviointia ja vastusti ajatusta koeviikoista luopumista. Vain 9,1 % kannatti koeviikoista luopumista. Vastaajia oli noin 300. Mikäli koulutuksen järjestäjä harkitsee korvaavia järjestelyitä osaamisen arviointiin, tulee tämän tapahtua opettajien yhteistoiminnassa siten, että opiskelijoiden jatkuva kuormitus ei kasva.

40 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Lakiluonnokseen on kirjattu, että opiskelijoita tulee suojata kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä. Voimassa olevaan lainsäädäntöön nähden esitetty kirjaus on parannus, mutta SLL:n näkemyksen mukaan kirjausta on syytä edelleen tarkentaa. Kouluterveyskyselyn 2015 mukaan 85 % kiusaamista kohdanneista opiskelijoista koki, etteivät koulun aikuiset puutu kiusaamiseen. Puuttumattomuus on todellinen ongelma, johon on reagoitava myös lainsäädännön tasolla. SLL:n jäsenkyselyyn vastanneista lukiolaisista 86,5 % toivoi lukiolakiin velvoitetta puuttua kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään.

Lukioiden tulee kunnioittaa opiskelijoiden ihmis- ja perusoikeuksia poikkeuksetta. Lukio on kiusaamisen-, syrjinnän- ja rasminvastainen paikka, ja sen ilmapiirin on oltava avoin, turvallinen ja välittävä. Tämän täytyy näkyä kouluympäristössä läpi kouluvuoden, ja koulun henkilökunnalla on velvollisuus tuoda tätä esille ja puuttua kaikkiin mahdollisiin ongelmatilanteisiin heti niiden ilmettyä. Lainsäädännön tulee velvoittaa lukion rehtoria ja opettajia puuttumaan koulussa tai koulumatkalla tapahtuvaan kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään.

SLL esittää, että lakiin kirjataan esimerkiksi seuraavasti: *“Koulun opettajan tai rehtorin tulee ryhtyä toimiin tietoonsa tulleen koulussa tai koulumatkalla tapahtuneen kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän lopettamiseksi sekä ilmoittaa tästä niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan alaikäisen opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle.”*

41 § Kurinpito

SLL:n näkemyksen mukaan opiskelijan oikeusturva ja hyvinvointi on otettava paremmin huomioon kurinpitoa koskevissa säädöksissä. Edellisten, kurinpito-oikeuksia laajentaneiden muutosten vaikutukset arvioidaan Kansallisen koulutuksen arviointineuvoston pian julkaistavassa "Työrauha ja turvallinen oppimisympäristö kouluissa ja oppilaitoksissa" -arvioinnissa. Arvioinnin tuloksia on hyödynnettävä kurinpitoa koskevien säädösten uudistamisessa.

Opiskelijoiden oikeusturvan ja hyvinvoinnin toteutumisen valvomiseksi SLL ehdottaa oppilas- ja opiskelija-asiavaltuutetun tehtävän perustamista. Valtuutettu olisi valtioneuvoston nimeämä ja toimisi tiiviissä yhteistyössä sivistystoimen lainmukaisuutta valvovien aluehallintoviranomaisten kanssa. Valtuutetun apuna toimisi virkamiestoimisto. Valtuutetulle olisi mahdollista kannella koulujen ja oppilaitosten kurinpito- sekä työrauhalainsäädäntöä koskevissa asioissa. Valtuutetun valvonta- ja muista tehtävistä säädettäisiin lailla.

56 § Koulutuksen arviointi ja laadunhallinta

Pykälä kannustaa nykyistä lakia laajemmin systemaattisen laadunvarmistuksen ja lukiokoulutuksen laatu- ja laadunhallinnan kehittämiseen ja on hyvin linjassa muiden koulutusasteiden käytäntöjen kanssa.

Edelleen opiskelijoiden osallisuutta koulutuksen kehittämisessä tulee vahvistaa. Nyt lakiluonnoksessa opiskelijoiden rooli jää vähäiseksi. Nykyäänkin opiskelijat vaikuttavat olevat heikosti tietoisia oikeuksistaan vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen ja esimerkiksi opetussuunnitelmatyöhön.

Paikallisen kehittämisen tueksi tarvitaan valtakunnallinen opiskelijapalautejärjestelmä. Palautejärjestelmä tarjoaisi koulutuksen järjestäjille vertailukelpoista tietoa opiskelijoidensa itsearvioinnista sekä tyytyväisyydestä koulutuksen järjestämiseen. Opiskelijoille kysely mahdollistaisi systemaattisen ja matalan kynnyksen tavan osallistua koulutuksen sisällön suunnitteluun.

Palautekysely voitaisiin toteuttaa esimerkiksi vuosittain ja sen pääasiallisena tarkoituksena olisi selvittää opiskelijoiden mielipide koulutuksen tavoitteiden toteutumisesta.

Palautejärjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä voisi vastata esimerkiksi Opetushallitus yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa.

Vähintään tulee kirjata koulutuksen järjestäjän velvoite kuulla opiskelijoita säännöllisesti opiskelijoiden näkemyksiä oppilaitoksen ja koulutuksen järjestäjän toiminnasta ja toiminnan kehittamisestä.

OAJ on esittänyt laatukriteerien laatimista myös lukiokoulutukselle perusopetuksen tapaan. Karvin toteuttamassa koulutuksen järjestäjien itsearviointissa kävi ilmi, että moni lukiokoulutuksen järjestäjä hyödyntää toiminnassaan perusopetuksen laatukriteerejä. SLL katsoo, ettei perusopetuksen laatukriteerejä voida kaikilta osin soveltaa suoraan lukiokoulutukseen ja että laatukriteerien laadinta olisi hyödyllinen prosessi lukiokoulutuksen laatuksittuuden kehittämiseksi. Laatukriteereissä tulee kuvata myös opiskelijoiden osallistuminen koulutuksen kehittämiseen ja opiskelijapalautteen kerääminen, käsittely sekä vaikuttavuus.

61 § Rahoitus

Aluehallintoviraston mukaan toisen asteen koulutuksen saavutettavuus oli vuonna 2015 hieman heikompaa kuin aiemmin. Tilanne on paras Etelä-Suomessa. Pohjoiseen ja itään mentäessä saavutettavuus heikkenee: Lapissa 80 prosenttia ja Itä-Suomessa vain 73 prosenttia pääsee lukioon alle 10 kilometrin koulumatkalla.

Lukiokoulutuksen alueellinen saavutettavuus on turvattava. Tämä edellyttää käytettävien resurssien suuntaamista saavutettavuuden perusteella. Nykyisin alle 60 opiskelijan ja alle 200 opiskelijan lukiot saavat korotettua yksikköhintaa. Tästä ns. pienten lukioiden lisästä voitaisiin luopua ja siirtyä ns. saavutettavuuslisään, jossa otetaan huomioon ikäluokan suuruus sekä kunnan syrjäisyys (vrt. HE310/2014). Muuten yksikköhintaan perustuva rahoitusjärjestelmä on lukiokoulutuksessa tarkoituksenmukainen.

63 § Siirtymäsäännökset

SLL katsoo, että myös uuden lain 25–28 §:n säännöksiä on sovellettava koulutuksen järjestämisessä heti lain hyväksynnän jälkeen, jo ennen lain mukaisten opetussuunnitelmien perusteiden ja opetussuunnitelmien käyttöönottoa.

Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä, yksityiskohtainen tarkastelu:

1a § Ylioppilastutkintolautakunta

SLL katsoo, että ylioppilastutkintolautakuntaa koskevaan asetukseen tulee lisätä lautakuntaan nimettävä opiskelijaedustus.

1b § Ylioppilastutkinnon kokeet

SLL katsoo, että jaottelusta pakollisista ja ylimääräisistä aineista tulee luopua Gaudeamus Igitur -raportin esityksen mukaisesti.

6a § Kokeiden uusiminen

SLL kannattaa hyväksytyin kokeen uusimisrajoitusten poistamista. SLL:n jäsenkyselyssä 65,7 % vastaajista kannatti hyväksytyin arvosanan uusimisrajoituksesta luopumista, kun vain 19,7 % vastaajista otti kielteisen kannan.

Uusimisrajoitusten poistaminen on olennainen osa todistusvalinnan lisäämistä korkea-asteen opiskelijavalinnoissa. Näin todistusvalintojen käytännöt ovat rinnastettavissa nykyiseen pääsykoekäytäntöön, eikä hakijan asemaa heikennetä uudistuksessa. Kun opiskelijavalintoja saadaan uudistuksella sujuvoitettua vähenee myös tarve korottaa ylioppilastodistuksen arvosanoja.

SLL näkee uusimiskertojen rajaamisen poistolla merkittävän vaikutuksen myös lukiolaisten hyvinvointiin ja jaksamiseen. Ylioppilastutkinto on keskeinen rakenne lukiokoulutuksen tuottamien tietojen ja taitojen yhdenvertaiseen arviointiin sekä koulutuksen laadun turvaamiseen. Samalla se on kuitenkin keskeinen stressitekijä koulutuksessa. SLL katsoo, että uusimisrajoituksesta luopuminen keventää ylioppilaskokeiden aiheuttamaa ahdistusta. Tällä on todennäköisesti positiivinen vaikutus myös ensimmäisellä koekerralla suoriutumiseen, jolloin tosiasiallisesti uusimiskertoja ei välttämättä hyödynnetä juurikaan nykyistä enemmän.

12a § Ylioppilastutkinnosta perittävät maksut

Ylioppilastutkinnon tutkintomaksuista tulee luopua ja siirtää ylioppilastutkintolautakunnan rahoitus kokonaan valtionrahoituksen piiriin.

Lopuksi

Vuoden 2015 perusteet ehtivät olla oppilaitosten käytössä viisi vuotta. Koska oletettavaa on, että sisällöllisesti oppiaineiden tavoitteisiin ei tule merkittäviä uudistuksia SLL pitää aikajännettä hyvin kohtuullisena. SLL pitää tärkeänä, että opetussuunnitelmien perusteiden työstämiselle varataan riittävästi aikaa, jotta Opetushallituksen on mahdollista koordinoida uudistamisesta osallistava prosessi.

Vaikka opetussuunnitelman perusteiden keskeisin uudistustarve johtuu opintopisteiden käyttöönotosta, SLL toivoo, että uudistamisessa mietitään myös keinoja vahvistaa perusteiden yleisten osioiden läpileikkaavuutta kaikessa lukion toiminnassa.

Lopuksi SLL haluaa välittää lämpimät kiitokset uudistusta varten perustetulle opetus- ja kulttuuriministeriön lukioyksikölle. Lukiolainsäädännön uudistamisen prosessi on ollut virkistävä ja osallistava. Kaikkea yksikön työskentelyä on leimannut aito halu kehittää lukiokoulutusta vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan ja työelämän haasteita.

Lausunnon keskeinen sisältö

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) pitää lukiolain uudistamista tarpeellisena ja on yleisellä tasolla tyytyväinen esitettyyn luonnokseen.

Erityisen tyytyväinen SLL on opiskelijoiden tukipalvelujen sekä lukiokoulutuksen laadunvarmistuksen vahvistamiseen lakiesityksessä. Oikeus erityisopetukseen ja henkilökohtaiseen ohjaukseen tukevat opintoihin kiinnittymistä ja siirtymistä jatkokoulutukseen. Toimivan laadunvarmistusjärjestelmän merkitys kasvaa, kun koulutuksen järjestäjän päätäntävaltaa opetuksen järjestämisessä lisätään. Nykyinen itsearviointivelvoite ei ole yksistään riittävä kehittämään lukiokoulutuksen laatukuluttuuria. Luonnoksessa esitettyjen kirjausten lisäksi SLL esittää valtakunnallisen opiskelijapalautejärjestelmän käyttöönottoa systematisoimaan opiskelijoiden matalan kynnyksen osallisuus lukiokoulutuksen kehittämisessä sekä valtakunnallisesti että paikallisesti.

Yleisesti SLL suhtautuu positiivisesti opintopisteiden käyttämiseen mitoituksen perusteena. Lakiluonnoksen perusteluista on luettavissa kaksi etua: nykyistä joustavampi opintojaksojen suunnittelu myös yli oppiainerajojen sekä vertailtavuus korkea-asteen opintojen kanssa. Luonnoksen perusteluissa ei kuitenkaan käy riittäväällä tavalla selväksi, ovatko nyt esitetyt opintopisteet nimenomaan korkeakoulujen käyttämiä ECTS-opintopisteitä. SLL kannattaa ECTS-opintopisteiden käyttöönottoa lukiokoulutuksessa – se olisi ennen kaikkea opettajalle työväline opetuksen suunnitteluun.

SLL esittää lausunnossaan muutoksia lukiolakiluonnoksen kohtiin 11 § Oppimäärän sisältö, 13 § Opetuksen järjestäminen, 16 § Uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetus, 21 § Opiskelijaksi ottamisen edellytykset, 25 § Oikeus saada opetusta ja opintojen ohjausta, 31 § Kodin ja oppilaitoksen yhteistyö, 33 § Opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen ja opiskelijakunta, 34 § Opiskelijoilta perittävät maksut, 37 § Opiskelijan arvioinnin perusteet, 40 § Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, 56 § Koulutuksen arviointi ja laadunhallinta, 63 § Siirtymäsäännökset.

Ylioppilastutkinnon osalta lakiesitys on määritelty annettavan syksyllä 2018. SLL pitää tärkeänä, että kokeiden uusimista koskevat pykälät on otettu käsittelyyn jo tässä vaiheessa. Erityisesti hyväksytyin arvosanan korottamisen määrällisen rajoituksen poistaminen on olennainen osa opiskelijavalintauudistusta. Opiskelijavalintojen lisäksi SLL näkee uusimiskertojen rajaamisen poistolla merkittävän vaikutuksen myös lukiolaisten hyvinvointiin ja jaksamiseen.

Osana lausunnonvalmistelua SLL toteutti lakiesityksen keskeisistä muutoksista jäsenkyselyn. Jäsenkyselyyn vastasi 436 lukiolaista ja sen tuloksia on esitelty yksityiskohtaisen tarkastelun yhteydessä. Kyselyn tulokset ovat myös lausunnon liitteenä kokonaisuudessaan.

Helsingissä 7.3.2018



Puheenjohtaja Alvar Euro



Pääsihteeri Saara Hyrkkö

Lisätietoja:

koulutuspoliittinen asiantuntija Annakaisa Tikkinen, annakaisa.tikkinen@lukio.fi, 040 356 6082

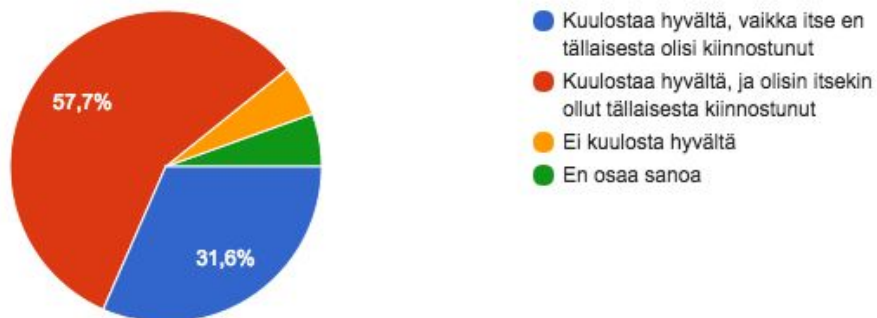
sosiaalipoliittinen asiantuntija Anni Koivisto, anni.koivisto@lukio.fi, 040 415 5969

opiskelijatoiminnan suunnittelija Milla Rekola (opiskelijakuntien juridiseen asemaan liittyvissä kysymyksissä), milla.rekola@lukio.fi, 050 433 2281

LIITE 1: Suomen Lukiolaisten Liiton jäsenkysely lukiolakiin esitetyistä keskeisimmistä muutoksista

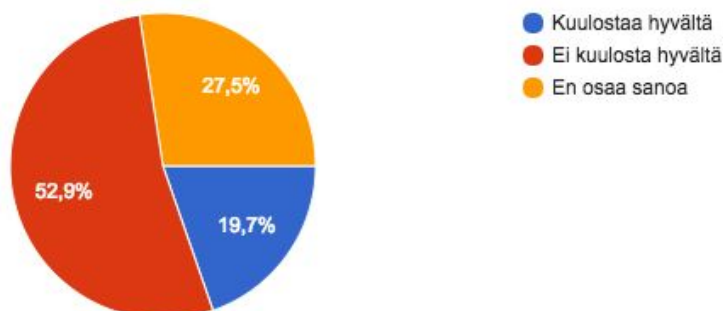
Jokaisen lukion olisi tarjottava opintoja, jotka on järjestetty yhteistyössä yhden tai useamman ammattikorkeakoulun tai yliopiston kanssa.

437 vastausta



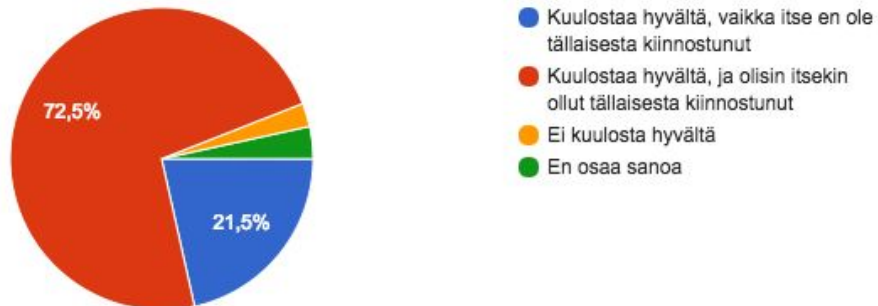
Kurssien sijaan siirryttäisiin käyttämään opintopisteitä.

437 vastausta



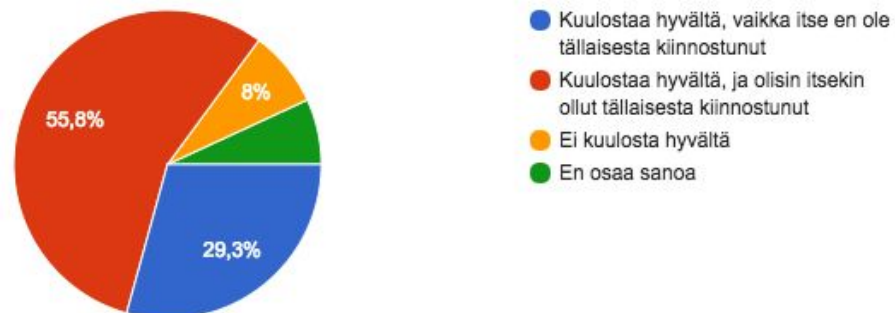
Jokaiselle lukiolaiselle olisi tarjottava mahdollisuus kansainvälisiin kokemuksiin lukioaikana.

437 vastausta



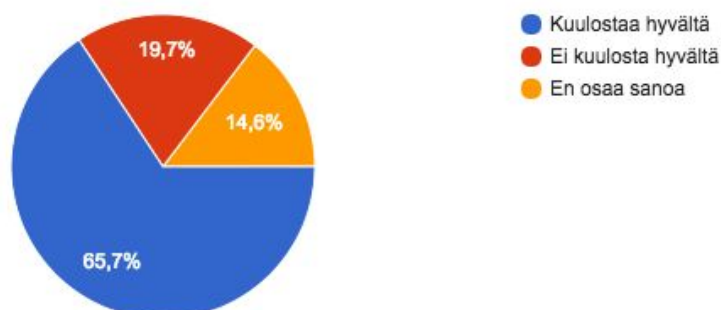
Lukiokoulutuksen yhteyksiä työelämään ja lukiolaisten yrittäjyysosaamista vahvistettaisiin.

437 vastausta



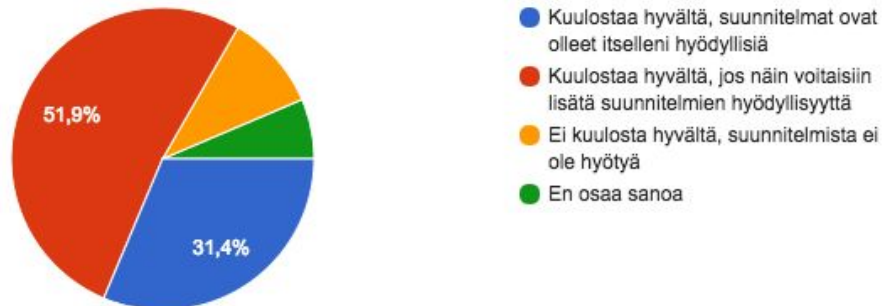
Hyväksytyn ylioppilaskokeen uusimisrajoituksista luovuttaisiin kokonaan.

437 vastausta



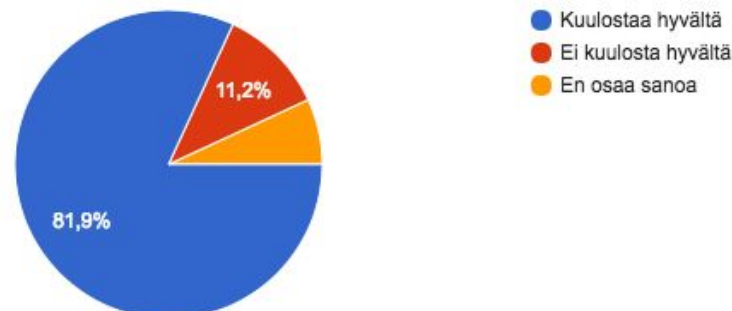
Kaikki opiskelijat laatisivat opintojen alussa henkilökohtaisen opintosuunnitelman, joka sisältää opint...itelmaa päivitetäisiin säännöllisesti.

437 vastausta



Ennen lukiota ja lukio-aikana muualla hankitun osaamisen tunnustamista vahvistettaisiin.

436 vastausta



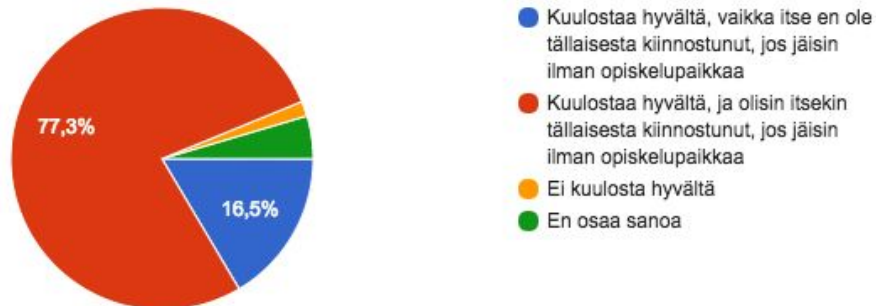
Opiskelijalle määriteltäisiin oikeus henkilökohtaiseen opinto-ohjaukseen.

436 vastausta



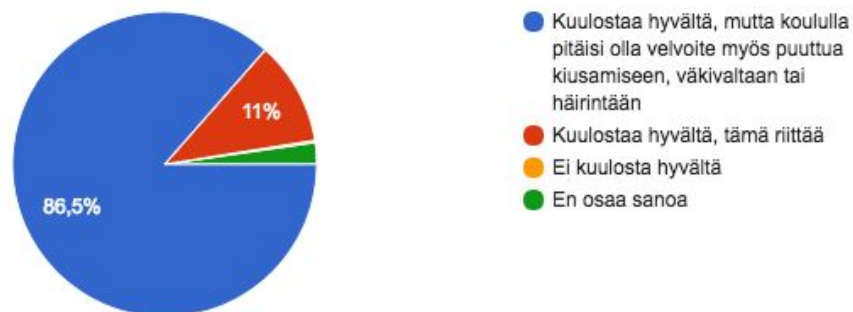
Opiskelijalle määriteltäisiin oikeus saada ohjausta opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitelmiin seur...jos hän ei saa jatko-opiskelupaikkaa.

437 vastausta



Opiskelijaa tulisi suojata kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

437 vastausta



Opiskelijalla, jolla on oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoriutua opinnoistaan, olisi oikeus saada erityis... tukea yksilöllisten tarpeiden mukaan.

437 vastausta

